

Олександр ГРЕЙЦ, аспірант,

кафедра економічної та соціальної географії і туризму, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8740-1390>
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
65058, Шампанський провулок, 2, м. Одеса, Україна

Вікторія ЯВОРСЬКА, доктор географічних наук, професор,

кафедра економічної та соціальної географії і туризму, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7449-7908>
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
65058, Шампанський провулок, 2, м. Одеса, Україна

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито суспільно-географічні чинники формування та розвитку будівельного комплексу регіонів України в умовах післявоєнного відновлення економіки. Методологічну основу становлять економіко-та соціально-географічні підходи, статистичний і порівняльно-географічний аналіз, методи просторової інтерпретації даних і графічної візуалізації. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання їх для вдосконалення регіональної політики відбудови, оптимізації територіальної структури будівельного виробництва та узгодження державних і приватних ініціатив у стратегіях просторового розвитку.

Ключові слова: будівельний комплекс, інституційна підтримка, публічно-приватне партнерство (PPP), U-подібна динаміка, просторове планування.

Oleksandr HREYTS, PhD student,

Department of Economic and Social Geography and Tourism, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8740-1390>
Odesa I.I. Mechnikov National University,
65058, Champagne Lane, 2, Odesa, Ukraine

Viktoriia YAVORSKA, Doctor of Geographical Sciences, Professor,

Department of Economic and Social Geography and Tourism, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7449-7908>
Odesa I.I. Mechnikov National University,
65058, Champagne Lane, 2, Odesa, Ukraine

SOCIO-GEOGRAPHICAL FACTORS IN THE FORMATION OF THE CONSTRUCTION COMPLEX IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S ECONOMIC RECOVERY

The construction complex is one of the key sectors of the national economy, which ensures the creation of a material and spatial environment for human life, the development of production and social infrastructure, and the modernization of settlements. It combines not only material production, but also a complex system of interaction of social, economic, demographic, and spatial and organizational factors. In modern conditions, when Ukraine is experiencing deep transformation processes caused by a full-scale war, the destruction of industrial and residential facilities, large-scale internal migration, and the need to rebuild infrastructure, the role of the construction complex acquires strategic importance.

The socio-geographical approach to the analysis of the construction complex allows us to consider it as a territorial system that is formed under the influence of natural, socio-demographic, economic, transport and logistics, and institutional factors. It is their interaction that determines the level of spatial organization of the production of building materials, the location of construction and assembly enterprises, housing construction, and infrastructure facilities. During the period of recovery of the Ukrainian economy after the devastating consequences of military operations, the study of territorial differences in the development of the construction complex becomes of particular importance, which makes it possible to substantiate regional priorities and optimal models of spatial reconstruction of the economy.

This article explores the socio-geographical factors shaping the formation and development of the construction complex across Ukraine's regions during the post-war economic recovery. Drawing on statistical data from the State Statistics Service of Ukraine, sectoral analyses, and market research on cement and concrete, the study examines trends from 2021 to 2024. It identifies a shift from short-term emergency repair efforts to a phase of systematic, institutionally supported growth and structural modernization within the industry. The strengthening of non-residential and engineering construction, the revival of cement production, and the emergence of new investment hubs in safer and logistically advantageous regions are highlighted. The methodological framework integrates approaches from economic and social geography, statistical and comparative-geographical analysis, as well as spatial data

interpretation and graphical visualization. The study demonstrates that the synergy between institutional mechanisms (such as the State Recovery Fund, public-private partnerships, and the Prozorro. Restart procurement system) and resource-based factors (including cement production, metal structure imports, and logistics development) contributes to mitigating material shortages, enhancing infrastructure project efficiency, and fostering regional growth centers. The practical significance of the findings lies in their applicability to improving regional recovery policies, optimizing the territorial structure of construction production, and aligning public and private initiatives within spatial development strategies.

Keywords: construction complex, institutional support, public-private partnership (PPP), U-shaped dynamics, spatial planning.

Постановка науково-практичної проблеми, виділення невирішених раніше її частин. Будівельний комплекс є одним із ключових секторів національної економіки, який забезпечує створення матеріально-просторового середовища життєдіяльності людини, розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, модернізацію населених пунктів. Він поєднує в собі не лише матеріальне виробництво, але й складну систему взаємодії соціальних, економічних, демографічних та просторово-організаційних чинників. У сучасних умовах, коли Україна переживає глибокі трансформаційні процеси, зумовлені повномасштабною війною, руйнуванням промислових і житлових об'єктів, масштабною внутрішньою міграцією та необхідністю відбудови інфраструктури, роль будівельного комплексу набуває стратегічного значення.

Суспільно-географічний підхід до аналізу будівельного комплексу дозволяє розглядати його як територіальну систему, що формується під впливом природних, соціально-демографічних, економічних, транспортно-логістичних та інституційних чинників. Саме їх взаємодія визначає рівень просторової організації виробництва будівельних матеріалів, розміщення будівельно-монтажних підприємств, житлового будівництва та інфраструктурних об'єктів. У період відновлення економіки України після руйнівних наслідків воєнних дій особливої ваги набуває вивчення територіальних відмінностей у розвитку будівельного комплексу, що дає змогу обґрунтувати регіональні пріоритети та оптимальні моделі просторової реконструкції господарства.

Актуальність і новизна дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена поєднанням соціально економічних політичних та географічних чинників, які визначають нову просторову реальність розвитку України у період відновлення після воєнних руйнувань. Повномасштабна військова агресія російської федерації спричинила суттєві втрати житлового фонду, промислових підприємств, транспортної та соціальної інфраструктури, що зумовило необхідність не лише фізичного віднов-

лення територій, але й структурного оновлення будівельного комплексу з орієнтацією на принципи сталого розвитку, енергоефективності та просторової рівноваги. Будівельний сектор у цьому контексті виступає важливою складовою національної економіки, від якої залежить темп регіонального зростання, ефективність використання ресурсів та відновлення трудового потенціалу.

Регіональний аналіз суспільно географічних чинників формування будівельного комплексу дає змогу простежити закономірності територіальної диференціації виробничих потужностей, виявити особливості розміщення підприємств будівельної галузі, оцінити наявність трудових ресурсів, інвестиційного капіталу і природно ресурсної бази, а також визначити ступінь впливу урбанізаційних процесів на просторову організацію будівництва. Значну увагу слід приділяти регіонам, які стали центрами внутрішнього переселення населення. До таких належать Одеська, Львівська, Дніпропетровська та Київська області, де зростає попит на житло, соціальні об'єкти та інженерну інфраструктуру. Розвиток цих територій потребує науково обґрунтованих підходів до планування будівельної діяльності, що враховують демографічну ситуацію, транспортну доступність, екологічні обмеження і просторову взаємодію функціональних зон.

Дослідження суспільно-географічних чинників формування будівельного комплексу має теоретичне і прикладне значення. Воно сприяє формуванню сучасної наукової бази для планування регіональної політики відновлення, оптимізації територіальної структури виробництва будівельних матеріалів, підвищення інвестиційної активності та формування стійких урбаністичних систем. Отримані результати можуть бути використані для розроблення стратегій просторового розвитку, удосконалення управління регіональними економічними системами і забезпечення збалансованого відновлення національної економіки України.

Метою дослідження є наукове обґрунтування суспільно географічних чинників, що визначають формування та розвиток будівель-

ного комплексу регіону в умовах відновлення економіки України, а також встановлення закономірностей територіальної організації будівельної діяльності з урахуванням соціально-демографічних, економічних, інфраструктурних і природно-ресурсних особливостей регіонів.

Аналіз попередніх публікацій за тематикою дослідження. Огляд наукових джерел свідчить про сформовану традицію досліджень будівельного комплексу України у кількох взаємопов'язаних напрямках. Перший напрям охоплює аналіз ринку будівельних матеріалів, його кон'юнктури, структури пропозиції і попиту, а також просторових відмінностей у забезпеченні сировиною та логістиці. У працях Ю. Пинди, В. Борейка, М. Назукиної [2, 16, 18] та інших авторів систематизовано чинники, що впливають на ціноутворення, конкурентоспроможність та інноваційність підприємств матеріалозабезпечення, окреслено роль енергоефективності, стандартизації якості й технічного регулювання у підвищенні стійкості галузі. Другий напрям пов'язаний із регулюванням інвестиційно-будівельної діяльності на національному та регіональному рівнях. Дослідження Ф. Важинського, А. Колодійчука, А. Яремка, А. Касприка, Г. Стефанишина, О. Шапила та інших авторів висвітлюють інструменти державної політики, механізми стимулювання капіталовкладень, удосконалення процедур публічних закупівель, концесійних та державно-приватних партнерств, а також інституційні передумови модернізації виробничих фондів.

У працях А. Асаула, А. Беркути, А. Гойка, Ю. Манцевича, В. Кравченко, Л. Левги та К. Паливоди обґрунтовується необхідність модернізації матеріально-технічної бази галузі та підвищення її технологічної спроможності. Особлива увага приділяється пріоритетному розвитку цементної промисловості, будівельного машинобудування та дорожньо-будівельної техніки як ключових сегментів інфраструктурного оновлення.

Значний внесок у дослідження зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку галузі відображено в працях, що систематизують передумови модернізації будівельного комплексу. Н. Дацій виокремлює зовнішні об'єктивні чинники, серед яких якісні вимоги до сучасного житла, фізичне і моральне старіння виробничого апарату та житлового фонду, потреба у санації і модернізації інженерної інфраструктури, а також внутрішні чинники, пов'язані з динамікою інвестиційної активності, відтворенням

основних фондів, наявністю кваліфікованих кадрів і доступністю фінансових ресурсів. У економічній літературі послідовно опрацьовано питання потреби у капітальних вкладеннях, пріоритетів інвестування, механізмів відтворення основних і оборотних фондів та інструментів регулювання інвестиційного процесу з урахуванням регіональної специфіки.

Під впливом повномасштабної війни окреслено новий дослідницький контекст, який потребує уточнення висновків попередніх робіт і доповнення їх просторовим аналізом руйнувань, міграційних зрушень та асиметрій відновлення. Праці В. Вакуленка, О. Карлової, О. Квасницької, О. Козича зосереджені на загальних тенденціях розвитку будівельної сфери та механізмах управління у мирний період, проте умови воєнного стану й повоєнного відновлення формують нові дослідницькі завдання. До них належать інтеграція даних щодо пошкоджень об'єктів, пріоритизація інвестицій за критеріями суспільної доцільності, оцінювання регіональної спроможності виробництва матеріалів, логістики, робочої сили, а також узгодження державної, місцевої та приватної ініціатив у межах стратегій просторового розвитку. Сучасний етап дослідження проблематики розвитку будівельного комплексу вимагає інтеграції економічних, просторових і соціальних підходів. Доцільним є використання методів інституційного аналізу, регіонального економічного моделювання, просторової статистики та геоінформаційних технологій, що забезпечують комплексне бачення процесів реконструкції. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє не лише виявити структурні дисбаланси та регіональні відмінності, а й сформулювати науково обґрунтовані засади для розроблення стратегій модернізації галузі в умовах посткризового відновлення.

Матеріали і методи дослідження. Методологічну основу становлять підходи економічної і соціальної географії, регіональної економіки та просторового аналізу. Будівельний комплекс розглядається як багатовимірний регіональний комплекс, що формується під впливом природно-ресурсних, економічних, демографічних, інфраструктурних, інституційних чинників.

Аналітичний метод застосовано для систематизації теоретичних підходів і узагальнення напрацювань щодо відновлення та модернізації будівельного сектора. Статистичний метод використано для опрацювання офіційних даних на рівні областей України, зокрема щодо обсягів будівництва, інвестицій тощо. Порів-

няльно географічний метод застосовано для виявлення міжрегіональних відмінностей і просторових контрастів розвитку будівельного комплексу.

Графічний метод забезпечує наочне відтворення динаміки, структурних зрушень і регіональних відмінностей. Застосований комплекс методів забезпечує репрезентативність оцінок, просторову зіставність результатів і валідність висновків для розроблення науково обґрунтованих рішень у сфері відновлення та модернізації будівельного комплексу України.

Виклад основного матеріалу. Будівельний комплекс є одним із ключових секторів національної економіки, що визначає темпи структурної модернізації регіонів, створює мультиплікативний ефект у суміжних галузях

(виробництво будматеріалів, транспорт, енергетика, машинобудування) та формує значну частку валового регіонального продукту. У період воєнного стану (2022-2024 рр.) він набув особливого значення як базовий інструмент відбудови територій, зруйнованих інфраструктурних об'єктів та житлового фонду.

За даними Державної служби статистики, обсяги будівельних робіт в Україні у 2024 р. зросли на 17,2 % у порівнянні з попереднім роком. Це стало наслідком поступового переходу від аварійно-відновлювальних робіт (характерних для 2022-2023 рр.) до інституційно забезпеченого етапу відбудови, підтриманого державною програмою «Віднови Україну» та міжнародними фінансовими партнерами (Світовий банк, ЄБРР, USAID) [5, 9, 17, 21].

Таблиця 1

Динаміка обсягів будівельних робіт в Україні, 2021-2024 рр. (складено авторами за [17, 20])

Рік	Обсяг робіт, млрд грн	Темп зростання, % до попереднього року	Індекс фізичного обсягу, %
2021	186,4	106,1	100
2022	121,0	64,9	65
2023	155,8	128,7	85
2024	182,6	117,2	97

Дані таблиці 1 відображають складну, але закономірну динаміку розвитку будівельного комплексу України, який охоплює передвоєнний, кризовий та відновлювальний етапи. У 2021 році галузь перебувала у стадії стабільного зростання, обсяг будівельних робіт сягнув 186,4 млрд грн, що на 6,1 % перевищувало показник попереднього року [17]. Індекс фізичного обсягу (100 %) засвідчив наближення галузі до потенційного рівня насичення внутрішнього ринку, коли подальше розширення відбувалося переважно за рахунок якісного оновлення технологій, підвищення ефективності виробництва та зростання продуктивності праці. Цей період можна вважати завершенням передкризового циклу, що характеризувався рівновагою між приватними інвестиціями, державними замовленнями та відносною стабільністю у фінансово-кредитній системі.

У 2022 році ситуація докорінно змінилася. Рік став переломним, позначеним глибоким спадом, коли обсяг робіт зменшився до 121,0 млрд грн тобто більш ніж на третину. Падіння темпів зростання до 64,9 % і зниження індексу фізичного обсягу до 65 % від рівня базового року відображають глибоку дестабілізацію, спричинену воєнними діями, руйнуванням виробничих потужностей, блокуванням логістичних ланцюгів і скороченням інвестиційних потоків. У цей період будівельний комплекс фун-

кціонував у режимі адаптації, тобто більшість робіт мали аварійно-відновлювальний характер і були спрямовані на підтримання критичної інфраструктури, мостів, укриттів, об'єктів енергетики та тимчасового житла [4, 5]. Структура виробництва переорієнтувалася на першочергові завдання виживання галузі, що супроводжувалося скороченням чисельності зайнятих, впливом кадрів і зменшенням потужностей будівельних організацій.

У 2023 році розпочався етап часткової стабілізації та поступового відновлення. Обсяг будівельних робіт зріс до 155,8 млрд грн, що становить 128,7 % до рівня 2022 року, однак лише 85 % від довоєнного рівня. Цей показник свідчить про перехід від фази спаду до фази адаптаційного зростання. В цей період спостерігається структурний перерозподіл капіталу з житлового сектору на інженерно-інфраструктурне будівництво, що є пріоритетним у межах державних програм відновлення [20]. З'явилися перші ознаки відновлення інвестиційної активності, поживлення регіональних ринків і зростання ролі публічних замовлень. Проте обмеження доступу до довгострокового кредитування та висока вартість матеріалів продовжували стримувати повноцінне відновлення.

Найбільш показовим є 2024 рік, який характеризується прискоренням відновлювальної динаміки та переходом до етапу сталого

зростання. Обсяг робіт досяг 182,6 млрд грн, що відповідає 117,2 % до попереднього року та 97 % від рівня 2021 року [17, 21]. Індекс фізичного обсягу свідчить про майже повне відновлення галузевої активності. Такий результат став можливим завдяки інституційній стабілізації, відновленню виробництва цементу й металопродукції, а також розширенню міжнародної технічної допомоги, спрямованої на інфраструктурні проекти.

Слід зазначити, що динаміки будівельного комплексу України демонструє чітко виражену U-подібну траєкторію, а саме глибоке падіння у 2022 році, часткове відновлення у 2023-му та прискорене зростання у 2024-му. З позицій суспільно-географічного аналізу, амплітуда спаду і темпи відновлення залежать не лише від макроекономічних чинників, а й від просторових передумов - нерівномірності розміщення підрядних підприємств, різного рівня доступу регіонів до транспортних коридорів, ступеня руйнування інфраструктури та управлінської спроможності місцевих громад. Таким чином, за підсумками 2024 року будівельний комплекс України вийшов на етап відновлення, що наблизив його до довоєнного рівня.

Ринок цементу та бетону в Україні є одним із базових сегментів будівельного комплексу, який формує матеріальну основу реалізації інфраструктурних, промислових і житлових проєктів. Його розвиток безпосередньо залежить від загального стану економіки, рівня

інвестиційної активності, структурних зрушень у будівництві та територіального перерозподілу капіталу. За результатами аналітичних досліджень компанії Pro-Consulting та Державної служби статистики України, до початку повномасштабного вторгнення у 2022 році виробництво цементу характеризувалось сталим зростанням, що відображало позитивну динаміку будівельного сектору. У 2021 році виробництво цементу в Україні становило близько 11 млн т, а частка будівельної галузі у структурі ВВП коливалася на рівні 4,8-5,0 %, що наближало Україну до нижньої межі середньоєвропейських показників (5-5,5 % ВВП, за даними Eurostat) [1, 4, 19].

Початок війни спричинив різке скорочення виробництва і споживання цементу. У 2022 році ринок зазнав падіння майже на 57 %, що пояснюється зниженням попиту на цивільне будівництво, порушенням логістичних ланцюгів і частковим зупиненням виробничих потужностей на сході та півдні країни. На кінець 2024 року обсяги споживання цементу становили близько 60% від довоєнного рівня, а виробництво стабілізувалося на рівні близько 7,9-8,0 млн т, що свідчить про поступову адаптацію промисловості до умов воєнної економіки. Максимальні виробничі можливості цементної галузі України оцінюються у 13-13,6 млн т на рік, тобто фактичне завантаження виробничих потужностей у 2024 році становило лише близько 60 %.

Таблиця 2

Динаміка виробництва цементу в Україні у 2021-2024 роках

(складено авторами за [1, 17])

Рік	Виробництво цементу, млн т	Темп зміни до попереднього року, %	Рівень завантаження потужностей, %
2021	11,0	+4,8	83
2022	5,4	-50,9	40
2023	7,4	+37,0	55
2024	7,97	+7,7	60

Як показують дані таблиці 2, у 2021-2024 роках динаміка виробництва цементу мала виражену U-подібну траєкторію, що відображає спочатку глибоке скорочення, а потім поступове відновлення виробництва. Це стало можливим завдяки стабілізації енергопостачання, адаптації підприємств до нових логістичних маршрутів постачання сировини, а також державній підтримці проєктів відбудови. У 2023–2024 роках ключову роль відіграли заходи уряду щодо розвитку Державного фонду відновлення, який фінансує будівництво транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури, а також упровадження механізмів публічно-приватного партнерства (PPP), зокрема у

дорожньому будівництві [21]. Додатковим чинником ефективності стала модернізація системи державних закупівель через платформу Prozorro. Рестарт, що забезпечила прозорість фінансових потоків і зменшення корупційних ризиків.

Цементна промисловість України характеризується олігофольною структурою: у країні діє вісім основних заводів, що належать трьом промисловим групам, і близько 200 підприємств з виробництва товарного бетону. Основні потужності зосереджені у центральних і західних регіонах, тоді як частина виробництва у південних і східних областях тимчасово призупинила роботу через бойові дії. Це спричи-

нило зміщення логістичних і виробничих потоків на захід країни, де сформувалися нові центри споживання та виробництва будівельних матеріалів.

Сучасний ринок цементу України перебуває у фазі стабілізаційно-адаптивного відновлення, що супроводжується зростанням внутрішнього попиту, посиленням конкуренції, регіональною переорієнтацією виробництва та впровадженням енергоефективних технологій. Очікується, що у 2025 році виробництво цементу зросте ще на 8–10 %, а подальше розширення державних програм відбудови та участь міжнародних інвесторів сприятимуть формуванню нової інституційно стійкої моделі розвитку цементної промисловості як одного з базових драйверів економічного відновлення України.

Регіональний аналіз свідчить про перерозподіл інвестиційної активності у 2021 році близько 40 % усіх нових об'єктів будівництва припадало на Київський регіон (понад 50 % у

грошовому еквіваленті), тоді як у 2023-2024 роках найбільше зростання спостерігалось у Львівській, Волинській, Рівненській, Вінницькій та Закарпатській областях [7,17]. Такий стан пояснюється розвитком відносно стабільним безпековим середовищем у цих регіонах.

Водночас зафіксовано структурні зміни у видах будівельних робіт. За даними Держстату, у 2024-2025 роках зросла частка нового будівництва та реконструкції об'єктів, тоді як питома вага ремонтних робіт зменшилася, що свідчить про перехід від короткострокових відновлювальних заходів до системного інвестиційного розвитку.

Галузева структура будівельного комплексу України у 2021-2024 роках зазнала суттєвих змін, що відображають трансформацію економічних пріоритетів держави в умовах воєнного стану та відбудови. Дані таблиці 3 свідчать про чітку тенденцію структурного зсуву від житлового до нежитлового та інженерного будівництва.

Таблиця 3

Структура будівельних робіт за видами об'єктів, % від загального обсягу [17]

Вид робіт	2021	2022	2023	2024
Житлове будівництво	39,2	27,1	25,6	28,4
Нежитлове будівництво	34,5	38,9	42,2	41,8
Інженерні споруди	26,3	34,0	32,2	29,8

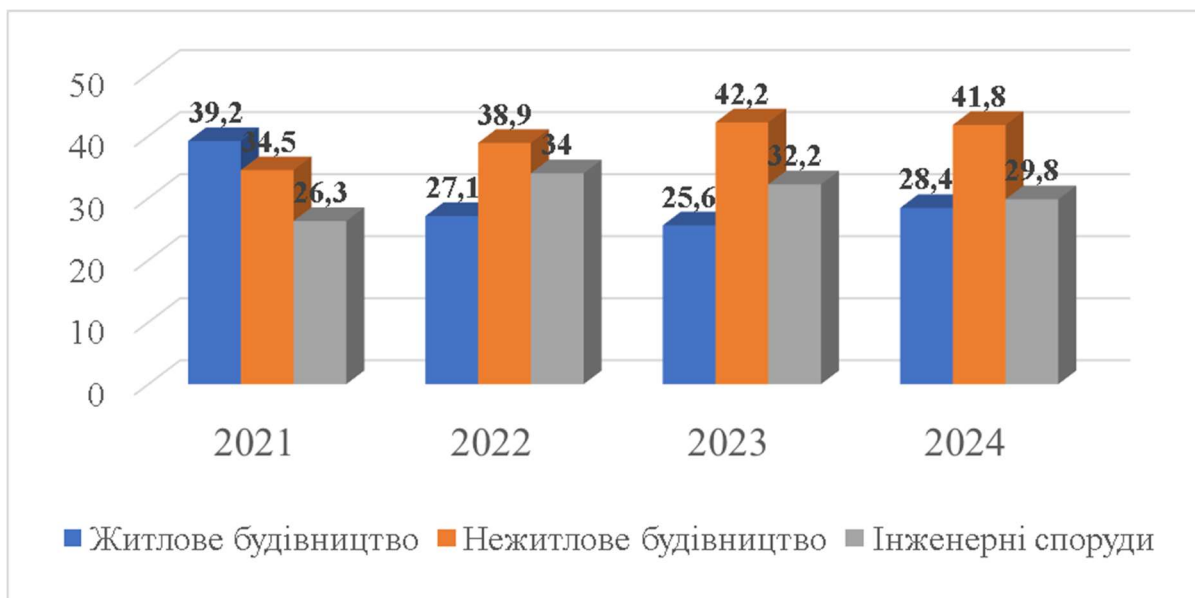

Рис.1. Структура будівельних робіт за видами об'єктів, % від загального обсягу (складено авторами за [17])

Якщо у 2021 році житлові об'єкти становили 39,2 % загального обсягу, то у 2022-2023 роках їх частка знизилася до 27,1 % і 25,6 % відповідно. Лише у 2024 році спостерігається часткове відновлення до 28,4 %, що пояснюється початком реалізації окремих програм реконструкції пошкодженого житлового фонду.

Натомість нежитлове будівництво, представлене об'єктами виробничої, комерційної та соціальної інфраструктури, зросло з 34,5 % у 2021 році до 41,8 % у 2024 році. Аналогічно, частка інженерних споруд (транспортних магістралей, мостів, енергетичних систем) збільшилася з 26,3 % у 2021 році до 34,0 % у 2022

році, після чого стабілізувалася на рівні близько 30 % [20].

Таке структурне зміщення зумовлене насамперед пріоритизацією державних інвестицій у критичну інфраструктуру. В умовах воєнних дій та обмеженого приватного попиту акценти будівельної політики було перенесено на стратегічно важливі об'єкти, що забезпечують функціонування економіки й обороноздатність країни. Натомість житловий сектор зазнав гальмування через скорочення банківського кредитування, зниження платоспроможності населення та високі ризики капіталовкладень у прифронтових регіонах. Водночас державні програми відновлення житла для внутрішньо переміщених осіб та реконструкції пошкоджених об'єктів почали формувати нові осередки активності у відносно безпечних областях – Київській, Львівській, Одеській, Хмельницькій.

Зростання частки нежитлового та інженерного будівництва свідчить про перехід будівельного комплексу до моделі інфраструктурно-орієнтованого розвитку, що має виразний суспільно-географічний характер. Воно відображає просторову переорієнтацію інвестицій у напрямі регіонів із найвищою логістичною спроможністю, промисловим потенціалом та інституційною стабільністю.

Регіональні особливості розвитку будівельного комплексу України у 2024 році відображають просторову диференціацію економічної активності, що визначається рівнем інфраструктурної забезпеченості, логістичною доступністю та безпековими умовами. Найвищі темпи зростання зафіксовано у Київській (+24 %), Львівській (+21 %), Одеській (+18 %) та Дніпропетровській (+16 %) областях, де поєднуються потужна промислова база, висока концентрація інвестицій, розвинена мережа транспортних і енергетичних комунікацій, а також наявність кваліфікованих трудових ресурсів [20]. Натомість у північно-східних і прифронтових регіонах (Харківській, Сумській, Запорізькій областях) темпи будівництва залишалися нижчими за середні по країні через інституційну невизначеність, руйнування виробничих потужностей, міграцію населення та збереження високих ризиків безпеки.

Суттєвий вплив на динаміку галузі мала інституційна підтримка держави, що реалізується через комплекс взаємопов'язаних механізмів [8, 21]. У 2024 році інституційна та ресурсна основа будівельного комплексу України істотно зміцнилася, що стало основою переходу галузі до фази стабільного зростання. Важливу роль відіграло створення Державного фонду відновлення, який забезпечує централізоване фінансування будівництва транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури. Паралельно розвиваються механізми публічно-приватного партнерства, що дозволяють ефективніше залучати інвестиції у великі проекти, зокрема у дорожнє будівництво.

Певне зростання імпорту арматури, сталі та металопродукції компенсувало нестачу внутрішнього виробництва, але водночас посилило залежність галузі від зовнішньоекономічних чинників. Для підвищення стійкості ринку необхідним є нарощення власних потужностей на засадах енергоефективних технологій.

Висновки та перспективи результатів дослідження. У 2024 році будівельний комплекс України продемонстрував перехід від екстенсивної моделі відновлення, орієнтованої переважно на короткострокові та аварійно-відновлювальні заходи, до системного етапу розвитку, заснованого на інституційній підтримці, стратегічному плануванні та структурній модернізації галузі. Вирішальним чинником стабілізації стало відновлення виробництва цементу й металопродукції, що забезпечило ресурсну основу для реалізації масштабних інфраструктурних програм і зменшило ризики дефіциту будівельних матеріалів на внутрішньому ринку. Подальший розвиток галузі визначатиметься розширенням фінансових механізмів відбудови, залученням міжнародного капіталу, підвищенням технологічної ефективності та впровадженням цифрових інструментів управління. Комплексна модернізація виробництва на засадах енергоефективності, інноваційності та прозорого інституційного регулювання сприятиме зміцненню будівельного комплексу як одного з ключових чинників економічного зростання, структурного оновлення та соціально-економічної стабілізації України.

Література:

1. Аналіз ринку цементу та бетону України. 2021-2025 рр. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-cementa-i-betona-v-ukrainy-2021-2025-gg>
2. Борейко В. І., Питула М. Ю. Перспективи виробництва будівельних матеріалів в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2011. Випуск XVII, № 4. С. 64–71.
3. Бубенко П.Т. Управління системною модернізацією та розвитком житлово-комунальних підприємств: монографія / П.Т. Бубенко, О.В. Димченко, А.Д. Кашпур; НАН України, Північно-Східний науковий центр, Харк. нац. Ун-т міськ. Госп-ва ім. О.М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 233 с.
4. Будівництво, будівельні матеріали. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/stroitelstvo-stroy-materialy>

5. В Україні почався процес обстеження будівель, пошкоджених у результаті війни. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2022/04/11/685538/>
6. Вакуленко А.М. Формування та розвиток соціальної інфраструктури в міських поселеннях [Текст]: монографія/ За ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. К.: Вид-во НАДУ, 2009. 178 с.
7. Відновилося будівництво майже 500 ЖК. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2022/05/6/686756>.
8. Закон України «Про внесення змін до деяких діючих законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» №7282 від 1304.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>
9. Індекси будівельної продукції 2024: офіційні xls/xlsx-набори Держстату (щомісячні та річні структури). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Карлова О.О. Особливості та потенційні можливості розвитку житлового будівництва в регіонах України. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2013. Т.9. №4. С. 329-334.
11. Каталог компаній України. You Control Market. URL: <https://catalog.youcontrol.market>
12. Квасніцька О.О. Сутність будівельної діяльності: теоретичний погляд. Наукові праці НУ ОЮА. 2018. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom10/43.pdf>
13. Козич О.М. Державне регулювання будівельної діяльності галузі України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. №3 (11). С.138-142.
14. Матвєєва Н.М., Величко В.В. Підходи до створення ринкового середовища в житлово-комунальному господарстві на міському та регіональному рівні. *Комунальне господарство міст*. 2011. № 98. С. 31-38.
15. Мінрегіон відновив роботу Єдиної е-системи у сфері будівництва. URL: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/815328.html>
16. Назукін М. Ю. Особливості виробництва будівельних матеріалів та їх вплив на побудову управлінського обліку і контролю. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2013. №10. С. 14-24.
17. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
18. Пинда Ю. В. Тенденції розвитку та структурних зрушень у будівельному комплексі Львівської області. *Регіональна економіка*. 2008. № 3. С. 167–175.
19. Ринок цементу: галузеві огляди, що консолідує виробничі обсяги 2021–2024 років та експертні обмеження поточної «стелі» пропозиції. URL: https://www.cemnet.com/News/story/179254/ukrainian-cement-producers-ready-to-increase-capacity-according-to-survey.html?utm_source=chatgpt.com
20. Структурні зміни та виклики в будівельній індустрії України: аналіз та загрози. Kyiv School of Economics. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/09/02_09_24_Zvit_Strukturni_zmini_ta_vykliki_v_budivelni--industrii--.pdf
21. RDNA4 (Feb 2022 – Dec 2024): повний звіт із деталізацією пошкоджень і потреб за секторами. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf?utm_source=chatgpt.com

Reference:

1. Analiz rynku tsementu ta betonu Ukrainy. 2021-2025 rr. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-cementa-i-betona-v-ukrainy-2021-2025-gg>
2. Boreiko V. I., Prytula M. Yu. Perspektyvy vyrobnytstva budivelnykh materialiv v Ukraini. Problemy ratsionalnoho vykorystannia sotsialno-ekonomichnoho ta pryrodno-resurnoho potentsialu rehionu: finansova polityka ta investysii. 2011. Vypusk XVII, № 4. S. 64–71.
3. Bubenko P.T. Upravlinnia systemnoiu modernizatsiieiu ta rozvytkom zhytlovo-komunalnykh pidpriemstv: monohrafiia / P.T. Bubenko, O.V. Dymchenko, A.D. Kashpur; NAN Ukrainy, Pivnichno-Skhidnyi naukovyi tsentr, Khark. nats. Un-t misk. Hosp-va im. O.M. Beketova. Kh.: KhNUMH, 2014. 233 s.
4. Budivnytstvo, budivelni materialy. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/stroitelstvo-stroy-materialy>
5. V Ukraini pochavsia protses obstezhennia budivel, poshkodzhennykh u rezultati viiny. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2022/04/11/685538/>
6. Vakulenko A.M. Formuvannia ta rozvytok sotsialnoi infrastuktury v miskykh poselenniakh [Tekst]: monohrafiia/ Za red. V.M. Vakulenko, M.K. Orlatoho. K.: Vyd-vo NADU, 2009. 178 s.
7. Vidnovylosia budivnytstvo maizhe 500 ZhK. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2022/05/6/686756>.
8. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh diuchykh zakoniv Ukrainy shchodo pershocherhovyykh zakhodiv reformuvannia sfery mistobudivnoi diialnosti» №7282 vid 1304.2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>
9. Indeksy budivelnoi produktsii 2024: ofitsiini xls/xlsx-nabory Derzhstatu (shchomisiachni ta richni struktury). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Karlova O.O. Osoblyvosti ta potentsiini mozhlyvosti rozvytku zhytlovoho budivnytstva v rehionakh Ukrainy. *Ekonomika budivnytstva i miskoho gospodarstva*. 2013. Т.9. №4. С. 329-334.
11. Katalog kompanii Ukrainy. You Control Market. URL: <https://catalog.youcontrol.market>
12. Kvasnitska O.O. Sutnist budivelnoi diialnosti: teoretychnyi pohliad. *Naukovi pratsi NU OYuA*. 2018. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom10/43.pdf>
13. Kozych O.M. Derzhavne rehuliuвання budivelnoi diialnosti haluzi Ukrainy. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*. 2012. №3 (11). С.138-142.
14. Matvieieva N.M., Velychko V.V. Pidkhody do stvorennia rynkovoho sere dovshcha v zhytlovo-komunalnomu hospodarstvi na miskomu ta rehionalnomu rivni. *Komunalne gospodarstvo mist*. 2011. № 98. С. 31-38.
15. Minrehion vidnovyv robotu Yedynoi e-systemy u sferi budivnytstva. URL: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/815328.html>
16. Nazukin M. Yu. Osoblyvosti vyrobnytstva budivelnykh materialiv ta yikh vplyv na pobudovu upravlinskoho obliku i kontroliu. *Ekonomichni nauky. Seria: Oblik i finansy*. 2013. №10. С. 14-24.
17. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
18. Pynda Yu. V. Tendentsii rozvytku ta strukturnykh zrushen u budivelnomu kompleksi Lvivskoi oblasti. *Rehionalna ekonomika*. 2008. № 3. S. 167–175.
19. Rynok tsementu: haluzevi ohliady, shcho konsoliduiut vyrobnychi obsiahy 2021–2024 rokiv ta ekspertni obmezhenia potochnoi «steli» propozytisii. URL: https://www.cemnet.com/News/story/179254/ukrainian-cement-producers-ready-to-increase-capacity-according-to-survey.html?utm_source=chatgpt.com
20. Strukturni zminy ta vyklyky v budivelni industrii Ukrainy: analiz ta zahrozy. Kyiv School of Economics. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/09/02_09_24_Zvit_Strukturni_zmini_ta_vykliki_v_budivelni--industrii--.pdf
21. RDNA4 (Feb 2022 – Dec 2024): povnyi zvit iz detalizatsiieiu poshkodzhen i potreb za sektoramy. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf?utm_source=chatgpt.com

Надійшла до редакції 15.10.2025 р.

Прийнята до друку 17.11.2025 р.

Опублікована 29.12.2025 р.